

ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอ ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอเป็นลำดับคือ ความหมายของหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ระดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ส่วนหัวข้อใดที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็จะแทรกไว้ก่อนท้ายของหัวข้อนั้นๆ

ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

แก้วตา คณะวรรณ ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรม ฝึกฝน ผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ¹

ถนอม มากะจันทร์ เสนอว่าหลักสูตร หมายถึงงานที่โรงเรียนกำหนดขึ้น ครอบคลุมความใฝ่ปรารถนาอย่างรอบคอบและหวังว่าจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนคน หนึ่งหรือคณะหนึ่ง²

¹แก้วตา คณะวรรณ, "การสร้างตัวหลักสูตร;" ศึกษาศาสตร์ 3(มกราคม - เมษายน 2521) : 15.

²ถนอม มากะจันทร์, ทฤษฎีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, 2514), หน้า 29.

ชาร์ง บัวศรี กล่าวว่าหลักสูตรคือ ประสบการณ์ทางการศึกษาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกฝนอบรมในด้านต่างๆอย่างดีที่สุด จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนอย่างมีความสุข สามารถประกอบอาชีพได้ตามความปรารถนา ¹

วิญญู สาทร มีความเห็นว่าหลักสูตรคือ ประสบการณ์ต่างๆที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนตามระดับชั้น ตามวัย ตามความสนใจของนักเรียน และตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน ²

ยอร์จ เอ. โบซอง (George A. Beauchamp) กล่าวว่าหลักสูตรหมายถึง เอกสารที่เป็นทางการซึ่งกำหนดรายละเอียดต่างๆเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ³

นีกลีย์ และ อีวานส์ (Neagley and Evans) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ⁴

รูบี้ เอช. วาร์เนอร์ (Ruby H. Warner) กล่าวถึงหลักสูตรตามทัศนะของ John Dewey ว่าหลักสูตรคือชีวิตสังคมของเด็ก (The Social Life of the Child) นั่นเอง โรงเรียนจึงควรจะให้เด็กได้รับการฝึกฝนและเจริญงอกงามทางด้านทักษะที่จะรวมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสังคมด้วยตนเอง ⁵

¹ชาร์ง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร ภาค 2 (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า 64.

²วิญญู สาทร, หลักบริหารการศึกษา (พระนคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516), หน้า 278.

³George A. Beauchamp, Curriculum Theory, (Wilmette, Illinois: Kagg Press, 1975), p.6.

⁴Ross L. Neagley and N. Dean Evans, Handbook for Effective Curriculum Development, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice - Hall, 1967), p.2.

⁵Ruby H. Warner, Elementary School Teaching Practice, (New-Delhi: Practice-Hall, 1965), p.40.

คาร์ล อี. วิลโกส (Carl E. Willgoose) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือ การจัดลำดับหมวดหมู่ของงานหรือหมวดหมู่ของกระบวนการวิชาอย่างใดอย่างหนึ่ง¹

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน จึงพอจะสรุปได้ว่าหลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียน เพื่อการฝึกฝนอบรม ให้แก่นักเรียนจนเกิดการเรียนรู้ ตามระดับชั้น ตามวัย ตามความสนใจ และตามความต้องการของสังคม จนนักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สามารถประกอบอาชีพได้ เมื่อทราบความหมายของหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญขั้นหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร ที่ควรศึกษาก็คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ แบบเรียน การจัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึงการวางโครงการที่จะเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ต้องคำนึงถึงงานที่สำคัญ 5 ประการคือ

1. การรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวางแผนโดยเริ่มจากข้อมูลที่ธรรมดาที่สุด ได้แก่ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรงเรียน จนถึงข้อมูลที่ซับซ้อน ยุ่งยากและใช้เวลา เช่น การวิจัยทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เป็นต้น
2. การตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วนำเอาจุดมุ่งหมายนี้มาตรวจสอบ วิเคราะห์ และรวมอภิปรายกับผู้ที่ใช้หลักสูตร
3. วิธีการสำหรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรว่าจะทำได้ในรูปแบบใด โดยกำหนดเรื่องเวลา งบประมาณ และวัสดุเครื่องมือ สำหรับการบริหารและบริการหลักสูตร

¹ Carl E. Willgoose; The Curriculum in Physical Education, (New Jersey:Prentice-Hall, 1974), p. 78.

4. ขบวนการของการทำงานที่ละเอียดสำหรับการพัฒนาหลักสูตร เช่น การวางแผน การทดลอง แก้ไข เนื้อหาสาระ ตลอดจนแจกวัสดุประกอบหลักสูตรต่างๆ และสื่อการเรียน เพื่อที่จะแนะนำแก่โรงเรียน

5. คิดค้นวิธีการประเมินผลและการตรวจปรับ (Feedback) โดยผ่านการพัฒนา ในรูปแบบของขบวนการระบบ และการประเมินผลของทางโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและผ่านทางวิธีอื่น ๆ ของการประเมินผลอย่างเป็นทางการ (Formal) และไม่เป็นทางการ (Informal) ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลทุกชนิด ควรจะให้สัมพันธ์กันกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ¹

สุมิตร คุณานุกร กำหนดขบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 5 ประการคือ

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาและประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร ²

อาวินดา จันดรา (Arvinda Chandra) มีความเห็นว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

1. คัดเลือกวัตถุประสงค์
2. คัดเลือกและจัดลำดับประสบการณ์
3. ประเมินผลการเรียน

¹วิชัย วาณิชใหญ่, พัฒนาหลักสูตรและการสอน - มิตินิยม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2521), หน้า 62 - 63.

²สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523), หน้า 5 - 8.

4. นำผลจากการประเมินไปใช้ปรับปรุงหลักสูตร ¹

เอาเกร นิโคลส์ และ เอส. โฮเวิร์ด นิโคลส์ (Audrey Nicholls and S.Howard Nicholls) กล่าวว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับวัฏจักรดังนี้

1. การคัดเลือกจุดมุ่งหมาย
2. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาวิชา
3. การคัดเลือกและจัดวิธีการสอน
4. การประเมินผล
5. การวิเคราะห์สถานการณ์ ²

ฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba) ได้เสนอแนวความคิดถึงการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอน 7 ขั้นตอน คือ

1. วิเคราะห์ปัญหาความต้องการอันจำเป็นต่างๆ
2. กำหนดวัตถุประสงค์ต่างๆ
3. สรรหาเนื้อหาสาระที่ต้องการให้เรียนรู้
4. จัดระเบียบและลำดับเนื้อหาสาระ
5. สรรหาประสบการณ์ต่างๆที่ต้องการให้เรียนรู้
6. จัดระเบียบและลำดับประสบการณ์ที่ต้องการให้เรียนรู้
7. กำหนดให้แน่นอนลงไปว่าจะประเมินอะไร ประเมินด้วยวิธีใด มีอุปกรณ์หรือเครื่องมืออะไรที่จะใช้ประเมิน ³

¹ Arvinda Chandra; Curriculum Development and Evaluation in Education; (New Delhi:Print India,1977), pp.32 - 34.

² Audrey Nicholls and S. Howard Nicholls; Developing a Curriculum: A Practice Guide; (London : George Allen and Unwin, 1976); p.21.

³ Hilda Taba; Curriculum Development : Theory and Practice, (New York : Harcourt,Brace and World,1962); p.12.

โรส แอล. นีกเลย์ และ เอ็น. คีน อีวานส์ (Ross L. Neagley and N. Dean Evans) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่า

1. จัดตั้งคณะกรรมการ
2. คัดเลือกจุดมุ่งหมาย
3. เลือกเนื้อหาวิชา ประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อการสอนที่เหมาะสม เลือกวิธีสอนที่ดีที่สุด
4. การเลือกใช้วิธีวัดผล ประเมินผล ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
5. ใ้แนวทางและการประเมินผล วัสดุอุปกรณ์ ประสบการณ์ การเรียนรู้และวิธีสอน
6. พัฒนาเอกสารหลักสูตรให้เหมาะสม
7. กำหนดวิธีการศึกษา การประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง¹

รานา มุซซาฟาร์ อักตาร์ (Rana Muzafar Akhtar) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวางแผนและพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษาของปากีสถาน" ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตรควรทำในระดับชาติ เพื่อจะได้หลักสูตรที่ใช้ได้ทั่วทั้งประเทศ และท้องถิ่นควรจะปรับให้หลักสูตร เฉพาะของตนซึ่งอยู่ในกรอบเดียวกันกับหลักสูตรระดับชาติ โดยมีครู ผู้ปกครอง นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และครูใหญ่ เป็นตัวแทนในคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร
2. การฝึกหัดครูประถมศึกษา ควรเน้นที่การทำแผนการสอน การวางแผนหลักสูตร การจัดระบบโรงเรียน ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก การฝึกสอนภายใต้การนิเทศของครูที่มีความสามารถและสถาบันการฝึกหัดครูที่มีประสิทธิภาพด้วย
3. ควรมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่บ่อยครั้ง โดยคำนึงถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต ปัจจุบัน และความต้องการในอนาคต วิธีการวัดผลควรจะเปลี่ยนจากการวัดปีละครั้ง มาเป็นระบบการวัดปีละ 4 ครั้ง

¹Ross L. Nealey and N. Dean Evans, Handbook for Effective Curriculum Development, pp.104 - 105.

4. กลวิธีสอนใหม่ๆ และวิทยาการใหม่ๆ ครูใหญ่ควรจะได้นำเข้าไปใช้ในโรงเรียน เพื่อเราให้ครูให้เกิดความคิดใหม่ๆ ในวิธีการสอนการเรียน เพื่อสนองความต้องการของเด็ก¹

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายๆท่านจึงสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
2. วิเคราะห์ความต้องการของสังคม
3. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
4. การกำหนดเนื้อหาวิชา
5. การคัดเลือกและจัดวิธีการสอน
6. การนำหลักสูตรไปใช้
7. การประเมินผลหลักสูตร
8. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมานี้ ยังมีระดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะทำให้เห็นลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตรอย่างเด่นชัด จึงใคร่ขอกล่าวเป็นลำดับต่อไป

ระดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงระดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายท่านดังนี้

บันลือ พฤษะวัน เสนอขั้นตอนที่จะนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติไว้ว่า

1. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้น โดยอาศัยนโยบายทางการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ

¹Rana Muzafar Akhtar, "Curriculum Planning and Development in Elementary School of Pakistan," Dissertation Abstracts International (October, 1975) : 1869A-2488A.

2. เขตการศึกษา เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมเรียกว่า "หลักสูตรท้องถิ่น" เสริมจากส่วนที่กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ) ได้จัดทำ "หลักสูตรแกนกลาง" ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า "ประมวลการสอน" อีกส่วนหนึ่งได้แก่การปรับปรุงแผนการสอนต่างๆที่จะใช้ในโรงเรียนที่อยู่ในเขตการศึกษานั้น

3. จังหวัด แต่เดิมมีส่วนในการจัดทำโครงการสอน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนแก่โรงเรียนที่รับผิดชอบ ตามรูปแบบเดิมและมีอำนาจในการบริหารหลักสูตรอันได้แก่ การปรับปรุงอัตราเวลาเรียนและเนื้อหาวิชาเฉพาะจังหวัดนั้นๆ ¹

วิชัย ราษฎร์ศิริ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. เขตการศึกษา นอกจากจะมีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา ยังมีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยมีหน้าที่ปรับเอกสารหลักสูตรต่างๆจากส่วนกลางให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ

2. จังหวัด หน่วยงานนิเทศจังหวัดประสานงานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (เดิม) จัดทำโครงการสอนของแต่ละจังหวัดขึ้นใช้เอง รวมทั้งอาจจัดทำคู่มือครู สื่อการเรียนมาอย่างเพิ่มเติม นิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

3. โรงเรียน จัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การเปิดวิชาให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ ความต้องการและความถนัด การจัดเตรียมสิ่งต่างๆเพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรเกิดผลดี มีประสิทธิภาพในด้านการสอน ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด โดยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้โดยสามารถปรับตัวได้ แก้ปัญหาต่างๆได้ เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ²

¹ บัณฑิต พิภพวัน, หลักสูตร เชิงพินิจกับภาคปฏิบัติในโรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอราวัณการพิมพ์, 2521), หน้า 21 - 22.

² วิชัย ราษฎร์ศิริ, หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 28.

วิชัย วงษ์ใหญ่ ไก่กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร เป็นระดับต่างๆไว้ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท คือเป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น
3. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด และบุคคลที่สำคัญที่สุดคือ ครู ซึ่งจะเป็นผู้นำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น มาปรับให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้¹

สุมิตร คุณานุกร กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ เอกสารในระดับนี้ได้แก่ ตัวหลักสูตร คู่มือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรระดับชาติมีลักษณะกว้างและครอบคลุม ความมุ่งหมายจะออกมาในลักษณะของค่านิยมทางการศึกษามากกว่าแนวทางในการเรียนการสอน เนื้อหาสาระจะกำหนดไว้แต่ประเด็นใหญ่ๆ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอน และบันทึกการสอน ในระดับท้องถิ่นประกอบด้วยระดับย่อยๆอีกได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับโรงเรียน และระดับชั้นเรียน ขอบเขตของคำว่า "ท้องถิ่น" จึงหมายถึง เขตการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นที่สำคัญ คือ การพัฒนาประมวลการสอน ซึ่งหมายถึง การขยายและการปรับหลักสูตรระดับชาติ
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ โครงการสอน หลักสูตรและแนวปฏิบัติในการผลิตโครงการสอน โครงการสอนนี้มีหน้าที่ขยายและปรับประมวลการสอนให้ละเอียดยิ่งขึ้น แยกรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นกำหนดเวลา
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ บันทึกการสอน ซึ่งเน้นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

¹วิชัย วงษ์ใหญ่, พัฒนาหลักสูตรและการสอน - มิตินิใหม่, หน้า 3 - 4.

เป็นการปรับครั้งสุดท้ายเพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนในแต่ละชั้น ซึ่งการปรับนี้ยังหมายถึง การปรับความมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ และการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ¹

อรุณ บุญสวัสดิ์ ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ระดับคือ

1. ระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลาง ทำไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้ระดับท้องถิ่นนำไปปรับ ขยาย ให้เหมาะสม
2. ระดับท้องถิ่น คือเขตการศึกษา ซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับ ขยาย ให้สอดคล้องกับภูมิประเทศในเขต
3. ระดับจังหวัด ในระดับนี้ควรนำหลักสูตรของเขตการศึกษา ซึ่งจัดครอบคลุมหลายจังหวัดมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละจังหวัดยิ่งขึ้น
4. ระดับอำเภอ หรือ กลุ่มโรงเรียน ควรนำหลักสูตรระดับจังหวัดมาจัดทำให้ละเอียดยิ่งขึ้น และอาจเพิ่มเติมส่วนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเข้าไป
5. ระดับโรงเรียนและห้องเรียน ในระดับนี้จะต้องจัดทำหลักสูตรจนสามารถนำไปใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมาย ²

อารี สัตถ์ทวี แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรว่ามี 3 ระดับ คือ ในระดับต้นหรือระดับชาติ ก็จะมีการตั้งจุดมุ่งหมายว่า จะให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะความสามารถอย่างไร การร่างหลักสูตรระดับชาติก็จะต้องทำในระดับกลางๆอย่างกว้างขวาง จากหลักสูตรระดับชาติก็จะต้องนำไปจัดทำในระดับท้องถิ่น ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มโรงเรียน ในการทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นก็คือ การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาตีความให้ความสัมพันธ์กับสภาพชีวิตในท้องถิ่น และพิจารณาว่าความมุ่งหมาย

¹ สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 180 - 188.

² อรุณ บุญสวัสดิ์, "ความเป็นไปได้ในการคัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 45.

ใดเป็นความจำเป็นรีบด่วนของท้องถิ่น เมื่อตั้งจุดมุ่งหมายในระดับจังหวัดแล้วก็ต้องก้าวต่อไปถึงเนื้อหาที่สอน อุปกรณ์ เวลา ครูผู้สอน

ถัดจากหลักสูตรระดับท้องถิ่นก็คือ หลักสูตรระดับห้องเรียน ครูผู้สอนแต่ละคนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสามารถวัดผลว่าสอนให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพียงไร¹

จอห์น ไอ. กูดลาด และคณะ (John I. Goodlad and Associates) กล่าวว่า ลำดับขั้นการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมีดังนี้คือ

1. การพิจารณาโดยสภาการศึกษาของรัฐ
2. คณะกรรมการในท้องถิ่นจัดทำให้เหมาะสมกับความจำเป็นของท้องถิ่น เป็นหลักสูตรของท้องถิ่น
3. คณะครูในโรงเรียนร่วมกันจัดทำแผนการสอนตามหลักสูตรของท้องถิ่น
4. ครูแต่ละคนทำบันทึกการสอน²

เจ. กาเลน เซเลอร์ และ วิลเลียม เอ็ม. อเล็กซานเดอร์ (J. Galen Saylor and William M. Alexander) มีความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

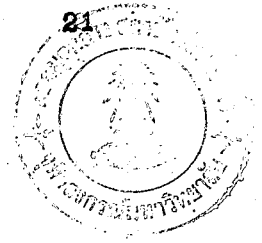
1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งต้องยึดถือแนวทางระดับชาติ โครงการต่างๆ ระบบการศึกษา และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตร
2. การพัฒนาหลักสูตรระดับมลรัฐ ซึ่งจัดทำขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปพัฒนาให้เหมาะสม
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น
4. หลักสูตรระดับโรงเรียน จัดทำโดยหมวดวิชาต่างๆและคณะกรรมการของโรงเรียน

¹ อารี สัตถนวี, "หลักสูตรประถมศึกษากับชีวิต," ศูนย์ศึกษา 18 (มกราคม - กันยายน, 2515) : 106.

² John I. Goodlad and Associates, Curriculum Inquiry, (New York: McGraw - Hill, 1979), p.126.

5. หลักสูตรของคณะครู จัดทำโดยครูในแต่ละระดับและแต่ละหมวดวิชา

6. หลักสูตรของครูแต่ละคน จัดทำโดยครู ผู้ปกครอง และนักเรียน¹

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านทั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรระดับต่างๆได้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลาง จัดเนื้อหาสาระอย่างกว้างๆ บรรจุสาระที่จำเป็นซึ่งทุกคนต้องเรียนรู้เหมือนกัน โดยยึดแนวทางระดับชาติ เอกสารหลักสูตรในระดับนี้คือ ตัวหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับเขตการศึกษา เป็นการพิจารณาคิวความหลักสูตรระดับชาติให้สัมพันธ์กับลักษณะชีวิตในท้องถิ่น นำมาปรับ ขยายให้สอดคล้องกับภูมิประเทศในเขตการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เอกสารหลักสูตรซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาหลักสูตรในระดับนี้คือ โครงการสอนและแผนการสอน

3. การพัฒนาหลักสูตรระดับจังหวัด เป็นการนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาในระดับเขตการศึกษา มาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละจังหวัดยิ่งขึ้น เอกสารหลักสูตรในระดับนี้คือ โครงการสอนและแผนการสอนของจังหวัด

4. การพัฒนาหลักสูตรระดับอำเภอหรือกลุ่มโรงเรียน เป็นการนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาแล้วในระดับจังหวัดมาทำให้ละเอียดยิ่งขึ้น และอาจเพิ่มเติมส่วนที่เข้ากับท้องถิ่นเข้าไปอีก เมื่อพัฒนาหลักสูตรระดับนี้แล้วจะได้โครงการสอนและแผนการสอนที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

5. การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน เป็นการพิจารณาโครงการสอนและแผนการสอนซึ่งจัดทำโดยระดับอำเภอหรือกลุ่มโรงเรียน ปรับ ขยาย จนสามารถนำไปใช้ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมาย และจัดเตรียมสิ่งต่างๆเพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตรเกิดผลดี

6. การพัฒนาหลักสูตรระดับชั้นเรียน เป็นการปรับครั้งสุดท้ายเพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนในแต่ละชั้น เน้นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ บันทึกการสอน

¹ J. Galen Saylor and William M. Alexander, Planning Curriculum for School, 3d ed. (New York : Holt Rinehart and Wiston, 1974), p. 52.

การวิจัยครั้งนี้จึง เป็นการพัฒนาหลักสูตรระดับเขตการศึกษา ซึ่งเป็นการปรับ ขยาย ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นในเขตการศึกษา 7 โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังลำดับต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นกระบวนการซึ่งสืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ โดยมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงดังนี้

บันลือ พฤษะวัน มีความเห็นว่า การนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น จนถึงการนำไปปฏิบัติ มีลำดับขั้นดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางโดยการพิจารณาจุดประสงค์ หลักการ และเนื้อหา
2. ศึกษาแผนการสอนแกนกลาง
3. ศึกษาสื่อการเรียนแกนกลาง
4. จัดทำแผนการสอนท้องถิ่น
5. ปฏิบัติการสอนตามแผนการสอนของท้องถิ่น ¹

มาโนชญ์ บุญญานุวัตร แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่ สมบูรณ์แบบก็จะต้องเริ่มด้วยการสำรวจปัญหาของท้องถิ่นกันอย่างจริงจัง แต่เมื่อเราไปถึง จุดนั้นไม่ได้ในขณะนี้ ก็เพียงแต่นำเอกสารหลักสูตรกลางมาปรับปรุง โดยเพิ่มเติม ขยาย คัดแปลง และลดตามความเหมาะสม ²

สุมิตร คุณานุกร ได้เสนอกระบวนการและวิธีการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่น ดังนี้

¹บันลือ พฤษะวัน, หลักสูตรเชิงปฏิบัติ..., หน้า 154 - 155.

²มาโนชญ์ บุญญานุวัตร, "หลักสูตรท้องถิ่นคืออะไร," ประชาบาล 10(ตุลาคม,

1.การจัดตั้งคณะกรรมการ โดยยึดหลักว่าควรจะได้เลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์
หลายๆด้าน และควรให้ครูร่วมเป็นกรรมการด้วย

2.การจัดตั้งอนุกรรมการจัดทำประมวลการสอน ซึ่งควรจะเป็นเจ้าหน้าที่ทางการ
ศึกษาประจำจังหวัด

3.การศึกษาและวิจัยหาข้อมูล ได้แก่

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับชาติ

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่างๆของประมวลการสอนที่ได้จัดทำขึ้นมาในอดีต

3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา

4.กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น เกี่ยวกับรายละเอียดในเรื่องแบบของประมวลการสอน
และเวลาในการดำเนินงาน

5.การประชุมเพื่อดำเนินงาน ¹

สุมิตร คุณานุกร ยังได้แสดงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นดังนี้

1.หลักสูตรและแผนการสอนแกนกลาง จัดทำโดยศูนย์พัฒนาหลักสูตร

2.หน่วยศึกษานิเทศก์เขต ทำหน้าที่พิจารณาแผนการสอนแกนกลาง ประมวลข้อมูล
เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของ เขตและท้องถิ่น ปรับและขยายแผนการสอนแกนกลาง

3.ผลที่ได้จากข้อที่ 2 คือ แผนการสอนที่ปรับและขยายแล้ว พร้อมทั้งจะนำไปใช้สอน
ได้ เนื้อหาสาระภายในได้มาจากการรวมเนื้อหาจากแผนการสอนแกนกลาง และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
กับสภาพและปัญหาของ เขตและหรือท้องถิ่น

4.จัดทำแบบเรียน คู่มือครู และเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

5.กำหนดแผนในการทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วยกำหนดเวลา โรงเรียน ครู
การอบรมครูที่จะทดลองใช้แผนการสอนใหม่ การรวมข้อมูลและประเมินผล

6.ทดลองใช้จริง ติดตามผล รวบรวมข้อมูล และประเมินผลการทดลอง

¹สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 192 - 195.

7. ประกาศใช้แผนการสอนของท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ ในขอบเขตกว้าง คอยติดตามผลเพื่อปรับปรุงให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ¹

อรุณ บุญสวัสดิ์ ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น หรือระดับเขตหรือจังหวัดไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลในเรื่องสภาพปัญหา และความต้องการของเขตการศึกษา
3. ศึกษาหลักสูตรในเรื่องจุดหมาย หลักการ จุดประสงค์ ของแต่ละกลุ่มวิชาและเนื้อหา เพื่อพิจารณาลด เพิ่ม และขยายหลักสูตรของท้องถิ่น
4. ศึกษาแผนการสอน เพื่อนำมาจัดให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
5. ประชุมดำเนินการจัดทำแผนการสอน
6. ดำเนินการทดลองและติดตามผล
7. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรของท้องถิ่น
8. ประกาศใช้หลักสูตร
9. ดำเนินการอบรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์เผยแพร่หลักสูตร ²

13/51

ขำรง ชูทัพ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น" ซึ่งสรุปได้ว่า เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นไม่เท่ากัน และครูส่วนใหญ่ทุกภาคมีความคิดเห็นว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหลักสูตรบ้างก่อนนำไปใช้ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ฉะนั้นเนื้อหาหลักสูตร เรื่องใดที่สอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้กับท้องถิ่นนั้น ควรนำเนื้อหาที่สอดคล้องนี้ไปสร้างแผนการสอนเฉพาะท้องถิ่น และสร้างแบบเรียน

¹ สุมิตร คุณานุกร, บรรณาธิการ. หลักสูตรประถมศึกษา 2521: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, หน้า 230 - 232.

² อรุณ บุญสวัสดิ์, "ความเป็นไปได้ในการคัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่," หน้า 55.

ประกอบของท้องถิ่น สำหรับเนื้อหาหลักสูตรเรื่องใดที่ต้องปรับปรุงก่อนนำไปใช้กับท้องถิ่น ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นๆปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้¹

อรุณ บุญสวัสดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความเป็นไปได้ในการดัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่" สรุปได้ดังนี้

ผลการวิจัยในเรื่องสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทำให้เห็นความจำเป็นในการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

1. สุขภาพและอนามัย
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี
3. การทำนา ทำไร่ ทำสวน (การเกษตรกรรม)
4. การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช
5. การจัดสหกรณ์
6. การใช้บริการจากธนาคาร
7. ปัญหาสิ่งแวดล้อม
8. ค่านิยม
9. ทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้แล้ว ผู้ตอบยัง เสนอความเห็นให้มีการปลูกพืชให้สอดคล้องกับท้องถิ่น การจัดทำหลักสูตรแม่บทกับหลักสูตรท้องถิ่นให้มีอัตราส่วน 60:40 ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดยิ่งขึ้นว่าผู้ตอบสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น²

¹ ช่าง ฐัทพ์, "การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 134.

² อรุณ บุญสวัสดิ์, "ความเป็นไปได้ในการดัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่," หน้า 377-378.

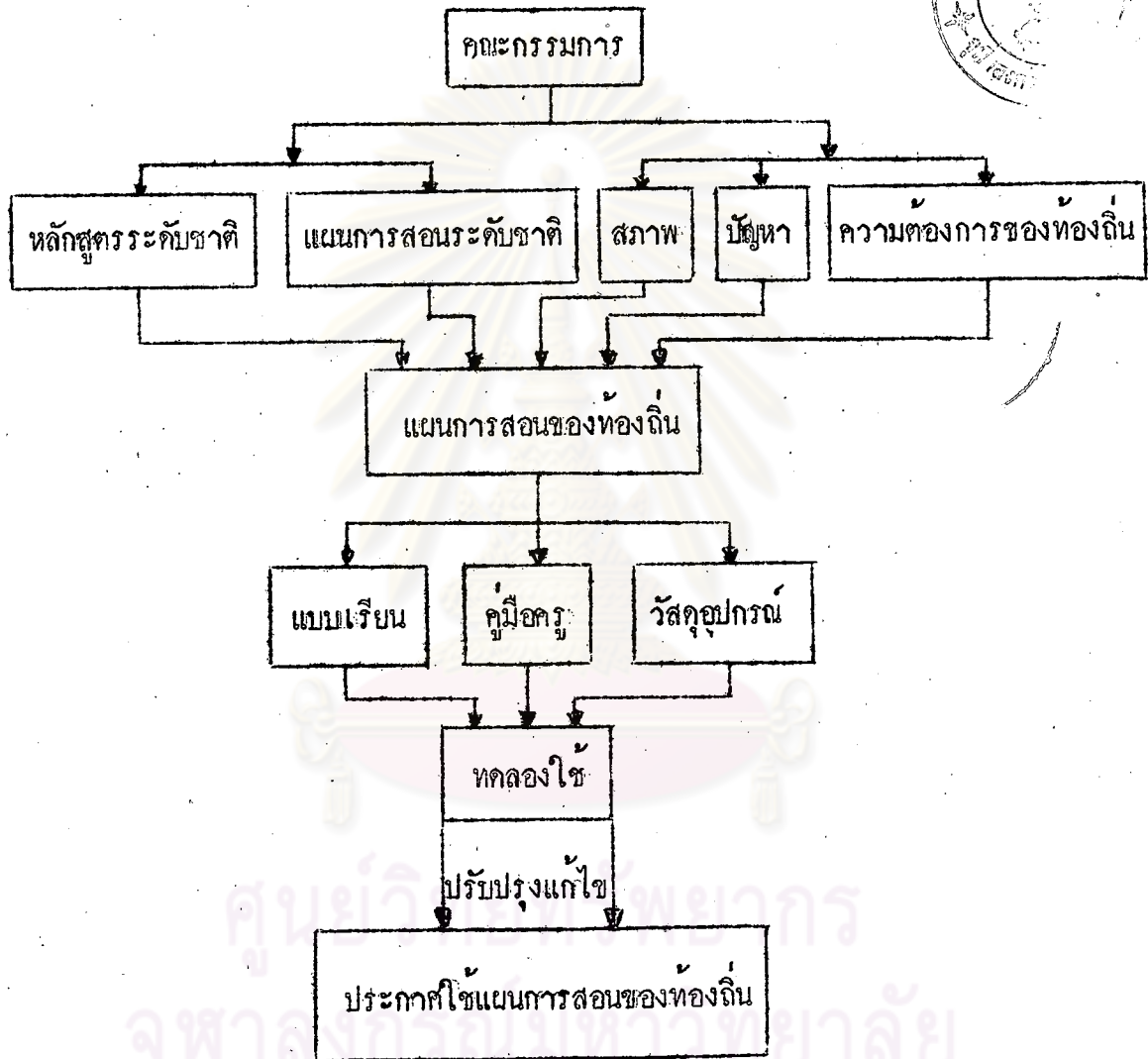
จากการศึกษาความคิดเห็นของนักการศึกษาและผลของการวิจัย: จึงสรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้ดังต่อไปนี้

1. ตั้งคณะกรรมการสำหรับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. ศึกษาหลักสูตรและแผนการสอนระดับชาติ
3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเรื่อง สภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น
4. ประชุมดำเนินการจัดทำแผนการสอน
5. จัดทำแบบเรียน คู่มือครู และเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนของท้องถิ่น
6. กำหนดแผนในการทดลองใช้
7. ทดลองใช้จริง ติดตามผล รวบรวมข้อมูล และประเมินผล
8. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรของท้องถิ่น
9. ประกาศใช้แผนการสอนของท้องถิ่น
10. ดำเนินการขอรับมีสำเนาเกี่ยวกับและเผยแพร่

เพื่อให้เห็นเด่นชัดถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงขอสรุป
เป็นแผนภูมิ ดังนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจะดำเนินงานได้ควยดี จำเป็นต้องมีบุคลากร
ในการดำเนินงาน หรือผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของนักการศึกษา
หลายท่าน มีดังนี้

กรมวิชาการ ได้กำหนดบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

1. ผู้สอน
2. ผู้บริหารโรงเรียน
3. คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน
4. ฝ่ายวิชาการอำเภอ ฝ่ายวิชาการจังหวัด หรือ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด)

ศึกษานิเทศก์ (เทศบาลและกรมสามัญศึกษา)

5. หัวหน้าหมวดการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัด หัวหน้าหมวด หัวหน้า
กองการศึกษาเทศบาล

6. ศึกษาธิการอำเภอ

7. หัวหน้าส่วนการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด เทศมนตรีฝ่ายการศึกษา

8. เขตการศึกษา (ศึกษาธิการเขต ศึกษาพิเศษ)

9. วิทยาลัยครู

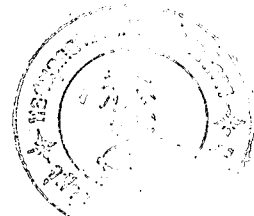
10. กรมเจ้าสังกัด และ กรมวิชาการ¹

กรมวิชาการ ยังได้กล่าวถึงหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการบริหารงานหลักสูตร
ไว้ดังนี้คือ

1. ศูนย์พัฒนาหลักสูตร (กรมวิชาการ)

¹กระทรวงศึกษาธิการ , กรมวิชาการ. แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร:กรมวิชาการ, 2522), หน้า 215 - 217.

2. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. กรมการฝึกหัดครู
4. กรมสามัญศึกษา
5. กระทรวงมหาดไทย¹

สุจริต เพียรชอบ เห็นว่าผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่

1. ครู
2. ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาแต่ละสาขาวิชา
3. ผู้เชี่ยวชาญทางหลักสูตร หรือที่ปรึกษาทางหลักสูตร
4. ผู้บริหาร
5. เจ้าหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ
6. ตัวแทนของประชาชน
7. นักเรียนหรือผู้เรียน²

สุนทร สุนันท์ชัย ให้ความเห็นว่า การจัดทำหลักสูตรนั้นไม่สามารถที่จะให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรได้ จึงจำเป็นจะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมจริงๆ เข้ามาร่วมจัดสร้าง ซึ่งบุคคลเหล่านั้น ได้แก่ ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักจิตวิทยาการศึกษา นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในทฤษฎีหลักสูตร³

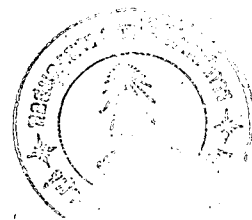
¹ กระทรวงศึกษาธิการ , กรมวิชาการ. คู่มือการฝึกอบรมวิทยากรในการใช้หลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอเคเพรสศึกษาการพิมพ์, 2520),
หน้า 216 — 218.

² สุจริต เพียรชอบ, "ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร," ประมวลบทความเกี่ยวกับ
หลักสูตรและการสอนระดับมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521), หน้า 21 — 23.

³ สุนทร สุนันท์ชัย, "งานสร้างหลักสูตรในบางประเทศ," มิตรครู 11 (15 กรกฎาคม
2512): 16, 47.

สุมิตร คุณานุกร กล่าวว่ การพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วย

1. วิทยากรที่มีความรู้ทางด้านการพัฒนาหลักสูตร
2. ศึกษานิเทศก์ เขตและจังหวัด
3. ครูใหญ่
4. ครูหัวหน้าหมวด
5. อาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือ มหาวิทยาลัยใกล้เคียง
6. กรรมการ 1 – 2 ท่าน ที่มีส่วนสร้างหลักสูตรระดับชาติ ¹

อรุณ บุญสวัสดิ์ ได้สรุปเกี่ยวกับผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่า
ควรประกอบด้วย

1. นักวิชาการจากศูนย์พัฒนาหลักสูตร เป็นที่ปรึกษา
2. นักบริหารการศึกษาในระดับ เขตการศึกษาและจังหวัด
3. อาจารย์จากสถาบันการศึกษาชั้นสูง ในเขตการศึกษาและจังหวัด
4. ศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา จังหวัด และเทศบาล
5. เจ้าหน้าที่วิชาการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
6. ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ
7. เจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการต่างๆ
8. ตัวแทนครู
9. ผู้แทนผู้ประกอบอาชีพต่างๆ
10. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร
11. นักเรียน ²

¹สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 186.

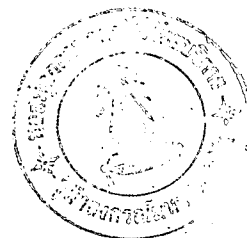
²อรุณ บุญสวัสดิ์, "ความเป็นไปได้ในการดัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่," หน้า 62 – 63.

เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้จัดผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ประเภทคือ

1. ผู้ที่มีความสนใจในวิชาต่างๆ เช่น คีษานิเทศศาสตร์สาขาวิชา
2. ผู้บริหารการศึกษาในระดับที่สำคัญ
3. ผู้แทนครูผู้สอน
4. ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่
5. นักการศึกษาที่รัฐทางทฤษฎีการศึกษาและจิตวิทยาการศึกษา¹

เอ็ดเวิร์ด เอ. ครูก (Edward A. Krug) มีความเห็นว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

1. กลุ่มบุคคลผู้นำของรัฐ
2. ผู้นำของท้องถิ่น
3. ครู
4. บุคลากรในหน่วยงานต่างๆ
5. ผู้เรียน²

เจ. กาเลน เซเลอร์ และ วิลเลียม เอ็ม. อเล็กซานเดอร์ (J. Galen Saylor and William M. Alexander) ให้ความเห็นว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน
2. บุคลากรจากภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาในชุมชน

¹ เอกวิทย์ ณ ถลาง, "หลักวิชาในการสร้างหลักสูตร," ประมวลบทความเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 43 - 44.

² Edward A. Krug, Curriculum Planning; (New York : Harper and Brothers, 1975), pp.8 - 17.

ผู้ปกครอง นักเรียน ตลอดจนบุคคลอื่น เช่น นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน เป็นต้น¹

ยอร์จ เอ. โบซอง (George A. Beauchamp) กล่าวว่า งานพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยบุคคล 5 ประเภท คือ

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ

2. ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ เช่น นักวิจัยทางหลักสูตร ตัวแทนครูผู้สอน

3. บุคลากรทางวิชาชีพ ได้แก่ ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูที่ทำหน้าที่

เป็นครูพิเศษ

4. ตัวแทนของประชาชน

5. นักเรียน²

ยอร์จ จี. แทงการ์ด (George G. Tankard) ให้ความเห็นพอจะสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร

2. ครูที่สอนในระดับต่างๆ

3. นักเรียน

4. คณะกรรมการการศึกษา (Board of Education)

5. ประชาชน³

เกลน แฮส (Glen Hass) กล่าวว่า ผู้ร่างหลักสูตรควรจะศึกษาสภาพและแนวโน้มของสังคม ซึ่งควรมีบุคคลต่อไปนี้เป็นผู้ร่วมร่างหลักสูตร

¹J.Galen Saylor and William M. Alexander, Planning Curriculum for School, pp.42 - 44.

²George A. Beauchamp, Curriculum Theory, pp.148 - 151.

³George G. Tankard, Curriculum Improvement, (West Nyack : Parker Publishing Company, 1974), pp.57 - 135.

1. ผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา
2. นักการศึกษา
3. ครู
4. นักเรียน ¹

เกลนส์ จี. อันรูท (Glenys G. Unruh) กล่าวว่า ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรมีบุคคลต่อไปนี้

1. นักเรียน
2. ครู
3. ผู้เชี่ยวชาญทางคานหลักสูตร
4. ผู้บริหารโรงเรียน
5. ประชาชน
6. คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน (School Boards)
7. แผนกการศึกษาของรัฐ (State Department of Education)
8. ศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย
9. นักวิจัยและนักพัฒนา ²

จอห์น ยู ไมเคิลลิส และคณะ (John U. Michalelis and others) กล่าวว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรว่าประกอบด้วย นักทฤษฎี ครูผู้สอน นักเรียน บุคลากรฝ่ายโรงเรียน ผู้ที่ชุมชนยอมรับนับถือ ผู้นำการใช้หลักสูตร ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และกรรมการ ³

¹ Glen Hass, "Who Should Plan the Curriculum," Curriculum Planning, 2d ed. (Boston : Allyn and Bacon, 1977); pp.260 - 262.

² Glenys G. Unruh, Responsive Curriculum Development, (Berkeley, California : McCutchan Publishing Corporation, 1975), pp.97 - 117.

³ John U. Michalelis ; Ruth H. Grossman , and Lloyd F. Scott; New Design for Elementary Curriculum and Instruction; (New York : McGraw - Hill, 1975); pp.1 - 27.

โรนัลด์ ซี. คอลล (Ronald C. Doll) กล่าวว่า มีบุคคลหลายฝ่าย หลายระดับ
ให้ความสนใจเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่

กลุ่มที่ 1

1. คณะรัฐบาลกลาง (The Federal Government)
2. คณะกรรมการการศึกษาของรัฐ (State Boards of Education)
3. สมาคมวิชาชีพครู (Professional Organization in Education Teachers')
4. บุคคลนอกสถาบันการศึกษา
5. ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ
6. วิทยากรซึ่งอาจมาจาก วิทยาลัย มหาวิทยาลัย
7. ผู้ผลิตวัสดุอุปกรณ์
8. ผู้แต่งและพิมพ์ตำรา
9. นักเขียนหนังสือและบทความ

กลุ่มที่ 2

1. ครู
2. นักเรียน
3. ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์
4. คณะกรรมการการศึกษา (Boards of Education)
5. บุคคลอื่นๆ ¹

จอห์น เอช. โจฮันเซน (John H. Johansen) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลการรับรู้ของครูในการตัดสินใจและปรับหลักสูตรท้องถิ่น" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นครู 195 คน ให้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร จะเป็นผู้รับ ขยาย และนำหลักสูตรไปปฏิบัติได้ดีกว่าครู

¹ Ronald C. Doll, Curriculum Improvement, 3d ed. (Boston : Allyn and Bacon, 1974), pp.260 - 275.

ที่ไม่มีส่วนร่วม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนพัฒนาหลักสูตร¹

เมื่อได้ศึกษาแนวความคิดของนักการศึกษาแล้ว พอจะสรุปถึงผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้ดังต่อไปนี้

1. นักวิชาการในศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ
2. ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา
3. ผู้เชี่ยวชาญทางหลักสูตรหรือที่ปรึกษาทางหลักสูตร
4. นักบริหารการศึกษาระดับต่างๆในเขตการศึกษาและจังหวัด
5. อาจารย์จากสถาบันการศึกษาชั้นสูง ในเขตการศึกษาและจังหวัด
6. ศึกษาในเทศกเขตการศึกษา จังหวัด และเทศบาล
7. ตัวแทนครู
8. ตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ
9. ตัวแทนนักเรียน

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่อง "ความคิดเห็นของนักวิชาการและผู้ใช้หลักสูตรเกี่ยวกับการปรับแผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 7" เมื่อได้ศึกษาถึงการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาหลักสูตรประถมศึกษา วิชาศิลปะศึกษา และแผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ทั้งนี้จะศึกษาเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4

หลักสูตรวิชาศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้ระบุหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ไว้ดังนี้

¹John H. Johansen, "The Relationship Between Teachers' Perceptions of Influence in Local Curriculum - Making and Curriculum Implementation," Educational Research (1967):82.

จุดประสงค์เฉพาะ

1. ให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ให้อุณหภูมิและแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน
3. ให้ความสำคัญในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
4. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ให้อุณหภูมิให้นำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

ศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สนุกสนานเพลิดเพลินในการแสดงออกอย่างอิสระ
2. สังเกตสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่ใกล้ตัวแล้วนำมาทดลองปฏิบัติจริงได้
3. แสดงออกตามรูปแบบที่ต้องการอย่างมั่นใจ
4. เขียนรูปหรือระบายสีตามเรื่องราวหรือนิทานได้
5. มีความเป็นระเบียบ รักสวย รักงาม และรสนิยมที่ดี
6. จำแนกความแตกต่างระหว่างรูปทรงสองมิติและสามมิติได้

ความคิดรวบยอด

1. ศิลปะมีอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน
2. การเรียนศิลปะศึกษาทำให้สนุกสนานและเพลิดเพลิน
3. ทุกคนสามารถเรียนศิลปะศึกษาได้
4. ศิลปะเป็นสื่อความเข้าใจระหว่างมนุษย์
5. ความสามารถที่แสดงความคิดออกมาเป็นภาพได้เป็นศิลปะ
6. ความเคลื่อนไหวของวัสดุที่สร้างสรรค์ขึ้นเป็นศิลปะ
7. การนำวัสดุมาจัดออกแบบช่วยให้เกิดความคิดในการออกแบบต่างๆได้

เนื้อหาและกิจกรรม

1. การวาดภาพระบายสี

- 1.1 การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวและการรับรู้อย่างง่าย ๆ
- 1.2 การรู้จักขึงคัมมือในการระบายสีให้เป็นไปตามลีลา จังหวะ
- 1.3 การเขียนรูปและการระบายสี เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆจากประสบการณ์และนิทาน

2. การปั้น

- 2.1 การปั้นรูปทรงแบบง่ายๆ เช่น ผลไม้ คน สัตว์ สิ่งของ โดยใช้ดินเหนียว ดินน้ำมัน กระดาษ หรือวัสดุอื่นที่เปลี่ยนแปลงรูปทรงได้
- 2.2 การสร้างรูปแบบอิสระ รูปแบบเรขาคณิต และรูปแบบธรรมชาติ

3. การพิมพ์ การพิมพ์ด้วยวัสดุต่างๆโดยใช้ผลไม้ เชือก ฯลฯ เป็นแม่พิมพ์

4. งานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ

- 4.1 การพับ ตัด ฉีก กระดาษเป็นรูปแบบสองมิติหรือสามมิติ เช่น การสร้าง กลอง ตอกกลอง ทำกระบะทราย ฯลฯ
- 4.2 การสร้างภาพปะจากภาพถ่าย หนังสือพิมพ์ เศษวัสดุ และวัสดุอื่นๆ
- 4.3 การสร้างภาพหมุน ภาพเขว่น และสิ่งเคลื่อนไหว
- 4.4 การจัดออกแบบและสร้างสรรค์ เช่น จัดหิน จัดดอกไม้ จัดกระบะทราย ฯลฯ

ศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4

จุดประสงค์การเรียนรู้

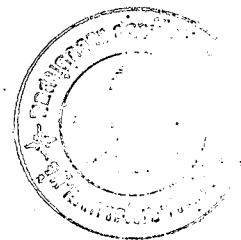
1. สนุกสนานเพลิดเพลินในการแสดงออกอย่างอิสระ
2. สังเกตผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นและธรรมชาติ
3. แสดงออกตามรูปแบบที่ต้องการอย่างมั่นใจ
- 4.ชื่นชมและซาบซึ้งในผลงานศิลปะของตนและของผู้อื่น
5. มีความเป็นระเบียบ รักสวย รักงาม และรสนิยมที่ดี

6. อธิบายลักษณะรูปทรงสองมิติและสามมิติได้
7. นำวัสดุต่างๆ แทะสลักในทางศิลปะได้

ความคิดรวบยอด

1. ศิลปะ เป็นผลงานทางความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. ศิลปะ เป็นสื่อความเข้าใจระหว่างมนุษย์
3. ทุกคนสามารถเรียนศิลปศึกษาได้
4. การ เรียนศิลปศึกษาทำให้สนุกสนานและเพลิดเพลิน
5. การ เรียนศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. ศิลปศึกษามีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น
7. วัสดุที่อยู่รอบตัวเรานำมาพิมพ์เป็นภาพในทางศิลปะได้

เนื้อหาและกิจกรรม

1. การ เขียนภาพและการระบายสี
  - 1.1 การลากเส้นเป็นรูปแบบที่ยากขึ้น
  - 1.2 การ เขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง สีตา ธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ
  - 1.3 การ เขียนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง รูปกับพื้น
  - 1.4 การ เขียนภาพประกอบเรื่องและจากเหตุการณ์ในชุมชน
  - 1.5 การทดลองทฤษฎีและเทคนิคต่างๆ
  - 1.6 การออกแบบ เส้น รูปแบบ และสี
2. การปั้นและแกะสลัก
  - 2.1 การขึ้นรูป การปั้น การแกะสลัก วัสดุต่างๆ
  - 2.2 การสร้างรูปแบบสามมิติ เช่น การปั้นกระดาษ พับกระดาษ งานโครงสร้าง กระดาษทราย ฯลฯ
3. การพิมพ์ การพิมพ์ด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและจากแม่พิมพ์
4. งานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ

- 4.1 การสร้างภาพหมุน ภาพเขวน
  - 4.2 การสร้างภาพปะด้วยวัสดุจริง หรือภาพถ่าย กระจกสี ฯลฯ
  - 4.3 การจัดออกแบบและสร้างสรรค์ เช่น จัดกระเปาะทราย จัดดอกไม้ ฯลฯ
5. งานสาน การจักสาน เย็บปักอย่างง่ายๆ ด้วยวัสดุในท้องถิ่นให้เป็นของใช้ ของเล่น เครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย¹

จากการศึกษาหลักสูตรวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จะเห็นได้ว่าหลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาไว้อย่างกว้างๆ มีการยกตัวอย่างประกอบบ้างแต่ก็ไม่ได้ระบุหัวข้อเรื่องที่ต้องสอน ดังนั้นหลักสูตรนี้จะใช้ได้ต่อเมื่อนำหลักสูตรไปสร้างเป็นประมวลการสอนหรือโครงการสอน จากนั้นจึง ปรับ ขยาย เป็นแผนการสอน โดยให้หัวข้อเรื่องที่จะสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหาและกิจกรรมของหลักสูตร ซึ่งแผนการสอนที่คั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น

แต่เนื่องจากกรมวิชาการได้จัดพิมพ์แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา รวมไว้ในแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยออกเผยแพร่ทั่วประเทศ ดังนั้นเพื่อให้แผนการสอนวิชานี้สอดคล้องกับท้องถิ่นในเขตการศึกษา 7 จึงควรศึกษาแผนการสอนวิชาศิลปะศึกษาของกรมวิชาการ เพื่อนำผลการวิจัยมาเสนอเป็นแนวทางในการปรับแผนการสอนของกรมวิชาการ

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ของกรมวิชาการ

จากการศึกษาแผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ของกรมวิชาการ พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจงประกอบการใช้แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

แผนการสอนศิลปะศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวน 4 แผน ได้จัดแต่ละแผนเรียงตามลำดับเนื้อหากิจกรรมในหลักสูตร โดยจัดเนื้อหากิจกรรมไม่ซ้ำซ้อนในการเรียนการสอน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521, หน้า 308 - 313.

สำหรับแผนการสอนศิลปศึกษา ได้จัดบูรณาการ เข้าไปในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 140 คาบ โดยแทรกเข้าไปในส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนเกือบทุกเนื้อหา แต่ยังไม่ชัดเจนและมีความสมบูรณ์เท่าที่ควร สำหรับแผนการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีรวม 60 คาบดังนี้

1. แผนการสอนที่ 1 เรื่อง การเขียนภาพระบายสี	จำนวน 6 คาบ
2. แผนการสอนที่ 2 เรื่อง การปั้น	จำนวน 7 คาบ
3. แผนการสอนที่ 3 เรื่อง การพิมพ์	จำนวน 16 คาบ
4. แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ	จำนวน 31 คาบ

กิจกรรมศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

แผนการสอนที่ 1 การเขียนภาพระบายสี จำนวน 6 คาบ

1. การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวและการรับรู้อย่างง่าย เวลา 2 คาบ เนื้อหาเป็นการสร้างภาพด้วยเส้นตามความเคลื่อนไหวอย่างง่ายๆ ใช้วัสดุคือ กระดาษ ดินสอคำ ดินสอสี สีเทียน กาวติดกระดาษ

2. การระบายสีตามลีลาและจังหวะของเสียงดนตรี เวลา 2 คาบ เนื้อหาเป็นการสร้างภาพตามลีลาและจังหวะของเสียงดนตรี วัสดุที่ใช้คือ สีฝุ่น แป้งเปียก กระดาษ ภาชนะผสมสี ผ้าเช็ดมือ ดินสอสี สีเทียน กาวติดกระดาษ

3. การเขียนภาพระบายสีเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆจากประสบการณ์ เวลา 2 คาบ เนื้อหาให้เขียนภาพพิวทัศน์ โดยใช้วัสดุ กระดาษ ดินสอคำ สีเทียน ดินสอสี

แผนการสอนที่ 2 การปั้น จำนวน 7 คาบ

1. การปั้นรูปทรงแบบต่างๆ เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการปั้นรูปแบบคนและสัตว์ การปั้นรูปแบบผลไม้และสิ่งของ วัสดุที่ใช้คือ ดิน เครื่องมือในการปั้น

2. การปั้นรูปทรงเรขาคณิต เวลา 3 คาบ เนื้อหาให้ปั้นรูปตามใจชอบโดยใช้ทรงเรขาคณิตเป็นส่วนประกอบ วัสดุที่ใช้คือ ดินเหนียว ดินน้ำมัน ฝักก้นเป็อน ด้าย ลวด ไม้บางสำหรับตัดดิน เครื่องมือปั้นอื่นๆ

แผนการสอนที่ 3 การพิมพ์ จำนวน 16 คาบ

1. การพิมพ์ภาพจากพืช เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการพิมพ์ภาพจากก้านพืช (2 คาบ) การพิมพ์ภาพจากใบพืช (2 คาบ) ใช้วัสดุ กระดาษ หมึกพิมพ์ สีอื่นๆ พู่กัน สำลี หนู มีด ใบและก้านพืช

2. การพิมพ์ภาพจากเศษวัสดุ เวลา 12 คาบ เนื้อหา พิมพ์ภาพจากเชือก (2 คาบ) พิมพ์ภาพจากหลอดกาแฟ (2 คาบ) พิมพ์ภาพจากข้าวโพด (2 คาบ) พิมพ์ภาพจากเปลือกหอย (2 คาบ) พิมพ์ภาพจากวัสดุอื่น (2 คาบ) พิมพ์ภาพจากวัสดุต่างๆหลายชนิดรวมกัน (2 คาบ) โดยใช้วัสดุ กระดาษ สี หมึกพิมพ์ พู่กัน วัสดุที่ต้องการพิมพ์

แผนการสอนที่ 4 งานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆจำนวน 31 คาบ

1. การตัด การฉีก กระดาษเป็นรูปต้นไม้ เวลา 3 คาบ เนื้อหา คือ การตัด การฉีกกระดาษเป็นรูปดอกไม้ ใบไม้ และต้น ระบายสีติดลงบนกระดาษ ใช้วัสดุ กระดาษ มีด กรรไกร กาวติดกระดาษ

2. การตัดฉีกกระดาษเป็นรูปสัตว์ เวลา 3 คาบ เนื้อหาให้ทำสมุดภาพรูปสัตว์ วัสดุ คือ กระดาษ กรรไกร ภาพสัตว์ กาวติดกระดาษ ดินสอคำ ดินสอสี สีเทียน

3. การพับกระดาษ เวลา 4 คาบ เนื้อหา การพับเรือใบ การพับเสื้อ ใช้วัสดุ กระดาษ ดินสอสี สีเทียน กาวติดกระดาษ

4. การตัดกระดาษและจัดกระเบทราย เวลา 2 คาบ เนื้อหาเป็นการสร้างภาพยานพาหนะ โดยใช้กระดาษแล้วจัดลงในกระเบทรายซึ่งเป็นกระเบไม้หรือกล่องกระดาษ วัสดุ ใช้ กาวติดกระดาษ กรรไกร กระดาษแข็ง ภาพยานพาหนะจากหนังสือพิมพ์ กรวด หวาย

5. การสร้างภาพปะจากเศษวัสดุ เวลา 3 คาบ เนื้อหาเป็นการสร้างภาพจากวัสดุที่ทำได้ วัสดุที่ใช้คือ กาวติดกระดาษ หรือกาวติดไม้ วัสดุต่างๆที่ทำได้

6. การสร้างภาพปะจากภาพหนังสือพิมพ์ เวลา 3 คาบ เนื้อหาให้สร้างภาพปะจากภาพถ่ายในหนังสือพิมพ์ ใช้วัสดุคือ ภาพในหนังสือพิมพ์ กาวติดกระดาษ กระดาษแข็ง กรรไกร

7. การสร้างภาพหมุน เวลา 3 คาบ เนื้อหาเป็นการประดิษฐ์ภาพหมุนจากกระดาษเป็นเครื่องประดับ โดยใช้วัสดุ กระดาษสีต่างๆ กรรไกร กระดาษแข็ง ค้าย พู่กัน สี

8. การสร้างภาพเขavn เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการประดิษฐ์เครื่องประดับโดยใช้รูปทรงเรขาคณิต การประดิษฐ์เครื่องประดับโดยใช้วัสดุอื่นๆ วัสดุที่ใช้คือ กระดาษสี กรรไกร กิ่งไม้ กาวติดกระดาษ เชือก หรือด้าย

9. การออกแบบสร้างสรรค์เกี่ยวกับคนและสัตว์ เวลา 2 คาบ เนื้อหา การออกแบบรูปคนและสัตว์ โดยใช้วัสดุ กระดาษสี กรรไกร กาวติดกระดาษ ดินสอคำ

10. การออกแบบสร้างสรรค์เกี่ยวกับธรรมชาติ เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการออกแบบสร้างสรรค์ในกระบะทรายเกี่ยวกับเรื่องราวของธรรมชาติ วัสดุที่ใช้คือ กระบะไม้หรือกล่องกระดาษ หญ้า กิ่งไม้ กรวด ทราย¹

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจงการใช้แผนการสอนศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

แผนการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 4 หน่วย แต่ละหน่วยได้จัดลำดับเรียงตามเนื้อหากิจกรรมในหลักสูตร และได้นำมาพิจารณาเข้าไปในกลุ่มสร้างเสริม – ประสพการณ์ชีวิต จำนวน 98 คาบ โดยสอดแทรกไปในรูปกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ แต่มีเนื้อหาและกิจกรรมบางส่วนที่ไม่ได้นำเข้าไปบูรณาการอีก 72 คาบ จึงได้จัดทำเป็นแผนการสอนศิลปศึกษา ซึ่งมีดังนี้

1. หน่วยที่ 1 เรื่อง "การเขียนภาพและระบายสี"	จำนวน 14 คาบ
2. หน่วยที่ 2 เรื่อง "การปั้น"	จำนวน 30 คาบ
3. หน่วยที่ 3 เรื่อง "การพิมพ์"	จำนวน 24 คาบ
4. หน่วยที่ 4 เรื่อง "งานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ"	จำนวน 4 คาบ

กิจกรรมศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

หน่วยที่ 1 การเขียนภาพและระบายสี เวลา 14 คาบ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่ม
การทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ยูไนเตคัไปรคักชัน,
2521), หน้า 39 – 57.

1. การปฐมภิเทศพบทวนความรู้เดิม "ปฏิบัตินงานศิลปะตามความถนัด" เวลา 2 คาบ
 เนื้อหาให้เขียนภาพ บั้น พิมพ์ภาพ โดยใช้วัสดุ ดินสอสี กระจกษ ดิน กาว และเศษวัสดุ

2. การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวและการรับรู้อย่างง่ายๆ "ลากเส้นตามความ
 เคลื่อนไหว" เวลา 2 คาบ เนื้อหาให้ลากเส้น ความรู้สึกของเส้น การบังคับมือ วัสดุที่
 ใช้คือ กระจกษ ดินสอ ยางลบ

3. การลากเส้นตามความเคลื่อนไหวและการรับรู้อย่างง่ายๆ "การรับรู้ลากเส้นและ
 หมุนวนเส้นให้เป็นภาพ" เวลา 2 คาบ เนื้อหาเป็นการรวนเส้น การเน้นเส้น การโยงเส้น
 วัสดุที่ใช้คือ กระจกษ ดินสอ สี

4. การรู้จักบังคับมือในการระบายสีให้เป็นไปตามลีลาจังหวะ "การเขียนภาพด้วยส่วน
 ต่างๆของมือ" เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ การผสมสี การแต่งภาพ การรวนนิ้วมือ โดยใช้วัสดุ
 กระจกษ แป้งเปียกเหลว ผ้าเช็ดมือ สีฝุ่น ทราย สีโปสเตอร์ ดิน เขม่า หรือสิ่งอื่น
 ที่ใช้แทนสี ภาชนะผสมสี

5. การรู้จักบังคับมือในการระบายสีให้เป็นไปตามลีลาจังหวะ "การใช้ส่วนต่างๆของ
 ดินสอสีเขียนเป็นภาพ" เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ การใช้ส่วนต่างๆของดินสอ การจุดและจักภาพ
 การตกแต่งภาพ วัสดุที่ใช้คือ กระจกษ ดินสอสี

6. การเขียนรูปและการระบายสีเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆจากประสบการณ์และ
 นิทาน "เขียนภาพระบายสีธรรมชาติตามความนึกคิด" เวลา 2 คาบ เนื้อหา การจัดภาพ การ
 โยงเส้น การตกแต่งภาพ โดยใช้วัสดุ กระจกษ ดินสอสี หรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสี เช่น ดิน
 คอกไม้

7. การเขียนภาพและระบายสี เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆจากประสบการณ์และนิทาน
 "การเขียนภาพจากกรบอกเล่า" เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ การจัดภาพ การนำนิทานมาเขียน
 ภาพ การตกแต่งภาพ วัสดุที่ใช้คือ กระจกษ สี หรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสี

หน่วยที่ 2. การปั้น เวลา 30 คาบ

8. การปั้นรูปทรงแบบต่างๆ(การปั้นรูปนูนต่ำ) การปั้นกระจกษเป็นภาพนูนต่ำ (2 คาบ)
 การปั้นกระจกษเป็นรูปสัตว์ (2คาบ) ตัดดินเป็นภาพนูนต่ำ (4 คาบ) เนื้อหาคือ การขยำ
 กระจกษ การตัดดิน การตกแต่งภาพ วัสดุที่ใช้คือ กระจกษ กาว ดินเหนียว ดินน้ำมัน

๙. การปั้นรูปทรงแบบต่างๆ เช่น ผลไม้ คน สัตว์ สิ่งของ โดยใช้ดินเหนียว ดินน้ำมัน กระจก หรือวัสดุอื่นที่เปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ การปั้นกระจกรูปลอยตัว (๒ คาบ) การปั้นดินเป็นผลไม้ต่างๆ (๒ คาบ) การปั้นดินเป็นสัตว์อย่างง่ายๆ (๒ คาบ) เนื้อหาคือ การขยำ กระจกหรือดิน การปั้นดิน การตกแต่งรูป วัสดุที่ใช้คือ กระจก ดินเหนียว ดินน้ำมัน กาว กระจกแข็ง

10. การสร้างรูปแบบอิสระรชาคณิตและธรรมชาติ ปั้นรูปอิสระ ปั้นรูปนางอาย (๒ คาบ) ปั้นรูปพัฒนา (๒ คาบ) ปั้นรูปแข็งแรง (๒ คาบ) ปั้นรูปทรงเรขาคณิต ปั้นรูปอมยิ้ม (๒ คาบ) ปั้นรูปไอศกรีม (๒ คาบ) ปั้นรูปแบบธรรมชาติ ปั้นรูปผลไม้ (๒ คาบ) ปั้นรูปเครื่องประดับ (๒ คาบ) เนื้อหาคือ วิธีปั้น การตกแต่ง วัสดุที่ใช้คือ ดินเหนียว หรือสิ่งแทนดินเหนียว เครื่องมือตัดดิน นวดดิน และตกแต่งดิน

หน่วยที่ 3 การพิมพ์ เวลา 24 คาบ

11. การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุจากธรรมชาติเป็นภาพต่างๆเช่น พิมพ์ภาพแมลง (๒ คาบ) พิมพ์ภาพปลา (๒ คาบ) พิมพ์ภาพดอกไม้ (๒ คาบ) พิมพ์ภาพผลไม้ (๒ คาบ) พิมพ์ภาพนก (๒ คาบ) พิมพ์ภาพทุกตา (๒ คาบ) เนื้อหาคือ การเลือกใช้วัสดุ วิธีพิมพ์ภาพ การตกแต่งภาพ การตกแต่งภาพพิมพ์ วัสดุที่ใช้คือ ส่วนต่างๆของพืช กิ่ง ก้าน ใบ ดอก ผล เมล็ด

12. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ เช่น พิมพ์ภาพด้วยฝาขวดน้ำอัดลม - เชือก (๒ คาบ) พิมพ์ภาพด้วยเศษผ้า - สันกระจก (๒ คาบ) พิมพ์ภาพด้วยเปลือกหอย - ก้อนหิน (๒ คาบ) พิมพ์ภาพด้วยขี้ข้าวโพด - กระจก (๒ คาบ) พิมพ์ภาพด้วยดินสอ - ยางลบ - ไม้บรรทัด (๒ คาบ) พิมพ์ภาพด้วยของจุกจิก (๒ คาบ) เนื้อหาคือ การเลือกแม่พิมพ์ วิธีการพิมพ์ภาพ การตกแต่งภาพพิมพ์ วัสดุที่ใช้คือ ฝาขวดน้ำอัดลม เชือก เศษผ้า ดินสอ ยางลบ เปลือกหอย ก้อนหิน ขี้ข้าวโพด กระจก ไม้บรรทัด ของจุกจิกที่หาได้ใกล้ตัว สีต่างๆ

หน่วยที่ 4 การจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ เวลา 4 คาบ

13. การสร้างภาพหมุน ภาพเขวน และสิ่งเคลื่อนไหว "การทำภาพเขวนด้วยรูปทรงต่างๆ" (๒ คาบ) เนื้อหาคือ การออกแบบ การติดกระจก การร้อยเชือก วัสดุที่ใช้คือ กระจกสี เข็ม ด้าย พู่กัน

14. การจัดนิทรรศการ (๒ คาบ) เนื้อหา คือ การเลือกสถานที่ การจัดและตกแต่งสถานที่ การประเมินผลงาน ¹

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

คำชี้แจงการชี้แจงแผนการสอนศิลปะศึกษา

แผนการสอนศิลปะศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีอยู่ทั้งหมด 5 หน่วย เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 160 คาบ นำไปบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 80 คาบ เขียนเป็นแผนการสอนศิลปะศึกษา 80 คาบ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เฉพาะของศิลปะศึกษา

สื่อการเรียน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ มีขอบเขตกว้างขวาง มีทั้งสิ่งพิมพ์ จับต้องได้ และมองด้วยตาเปล่าไม่ได้ เช่น ชาว เหตุการณ์บ้านเมือง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ การเคลื่อนไหว ท่าทาง รวมทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์นานาชนิด เช่น แบบเรียน แบบฝึกหัด สมุด ดินสอ สี พู่กัน ดินเหนียว ก้อนอิฐ ก้อนหิน กลองกระดาษ และเศษวัสดุเหลือใช้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ใช้ประกอบการสอน ช่วยให้นักเรียนมีภาพพจน์เด่นชัดขึ้น

กิจกรรมศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

หน่วยที่ 1 การเขียนภาพระบายสี เวลา 12 คาบ

1. การปฏิบัติงานศิลปะอย่างเสรี เวลา ๒ คาบ เนื้อหา คือ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ ในหัวข้อต่อไปนี้ การเขียนภาพระบายสี การปั้นและแกะสลัก การพิมพ์ การจัดออกแบบสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ การปฏิบัติงานศิลปะ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานศิลปะ เช่น ดิน สี กระดาษ สิ่งอื่น ๆ ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2522), หน้า 19 - 56.

2. การเขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง ลีลา ค่ายส่วนต่างๆของร่างกาย เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ ลีลาเคลื่อนไหว ส่วนต่างๆของร่างกาย การใช้สีและผสมสี โดยใช้วัสดุ เช่น กระดาษหรือสิ่งแทน เช่น กาวใบ เศษกระเบื้องแผ่นเสียง ฯลฯ แป้งเปียกหรือน้ำข้าว กาว โคลน สีฝุ่นหรือสีเคมีไฟ ดินสอสี ภาชนะผสมสี

3. การทดลองด้วยสี เวลา 4 คาบ เนื้อหา การหยดสี การเทสี ลูบสี เช็ดสี วิธีผสมสี การแต่งภาพ ใช้วัสดุเช่น กระดาษ กาวใบ ใบไม้ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่ง สีต่างๆ ที่หาได้ อุปกรณ์การจุ่มสี เช่น ไม้หรือช้อนตักสี

4. การออกแบบโฆษณา เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการประดิษฐ์ตัวอักษรและภาพประกอบ การเขียนโฆษณา วัสดุเช่น กระดาษ หรือกาวใบ ใบไม้ เศษไม้ ดินสอ ฯลฯ สีหรือสีดินจากธรรมชาติ อุปกรณ์ระบายสี เช่น พู่กันหรือสำลีพันปลายไม้

หน่วยที่ 2 การปั้นและแกะสลัก เวลา 16 คาบ

1. การแกะสลักวัสดุอ่อน เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นวิธีการแกะสลัก การใช้และรักษาเครื่องมือ โดยใช้วัสดุคือ เครื่องมือแกะสลักของอ่อน ดินหรือ มะละกอ มันเทศ สมู ยางลม กระดาษหนังสือพิมพ์รองพื้นสำหรับกันเปื้อน

2. การขึ้นรูปปูนค่าด้วยกระดาษ เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ การเลือกกระดาษ การปั้นกระดาษให้เป็นรูปปูนค่า การจัดตกแต่งเพิ่มเติม ใช้วัสดุเช่น เศษกระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษแข็งรองพื้น กาวแป้งเปียก ข้าวสุก สีฝุ่นหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ พู่กัน ขนไก่ หรือสำลีพันปลายไม้

3. การปั้นกระดาษเป็นรูปลอยตัว เวลา 2 คาบ เนื้อหาคือ การเลือกกระดาษ การปั้นรูปลอยตัวด้วยกระดาษ การติด ตกแต่งรูปปั้น วัสดุที่ใช้เช่น เศษกระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษห่อของ กระดาษแข็งหรือเศษกระเบื้องแผ่นเรียบ กาวหรือแป้งเปียก ข้าว สีหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ พู่กันหรือขนไก่ สำหรับพันปลายไม้

4. การพิมพ์ เวลา 4 คาบ การพิมพ์วัสดุเป็นรูปสิ่งของ (2 คาบ) การพิมพ์เป็นรูปสัตว์ (2 คาบ) เนื้อหาคือ การเลือกกระดาษ การพิมพ์กระดาษ การจัดภาพ ใช้วัสดุเช่น เศษกระดาษหรือกระดาษสี สิ่งแทนที่หาได้ กาวหรือแป้งเปียก กรรไกร สีหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ อุปกรณ์การระบายสี

5. งานโครงสร้างต่อวัสดุต่างๆ เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุ การติดต่อวัสดุให้มีความสูง การตกแต่งงานโครงสร้าง วัสดุเช่น เศษวัสดุต่างๆในท้องถิ่น การสำหรับติดเศษวัสดุ กลองหรือวัสดุสำหรับเป็นฐาน

หน่วยที่ 3 การพิมพ์ เวลา 28 คาบ

1. พิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆของพืช เวลา 8 คาบ พิมพ์ภาพสัตว์ด้วยส่วนต่างๆของพืช (2 คาบ) พิมพ์ภาพเรื่องราวด้วยส่วนต่างๆของพืช (2 คาบ) พิมพ์ภาพเป็นลวดลายด้วยส่วนต่างๆของพืช (2 คาบ) พิมพ์ภาพหลายสีให้เป็นพื้นผิวด้วยส่วนต่างๆของพืช (2 คาบ) เนื้อหาเป็นการเลือกส่วนต่างๆของพืชมาทำเป็นแม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพ การตกแต่งภาพพิมพ์ ใช้วัสดุเช่น ส่วนต่างๆของพืช เช่น กิ่ง ใบ ดอก ฯลฯ สีฝุ่นหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ กระจกหรือสิ่งแทน เช่น ใบไม้ ฯลฯ มีค พู่กันหรือสิ่งแทน เช่น ขนไก่ สาลีพิมพ์ลายไม้

2. พิมพ์ภาพจากวัสดุและเศษวัสดุ เวลา 8 คาบ พิมพ์ภาพด้วยดินเหนียวหรือดินน้ำมัน (2 คาบ) พิมพ์ภาพด้วยกระจก เชือก ลวด (2 คาบ) พิมพ์ภาพด้วยฟองน้ำ (2 คาบ) พิมพ์ภาพด้วยเศษผ้า กระจก รกมะพร้าว ฯลฯ (2 คาบ) เนื้อหา คือ การเลือกเศษวัสดุมาทำเป็นพิมพ์ การพิมพ์ภาพ การตกแต่งภาพ ใช้วัสดุต่างๆเช่น ดิน ฟองน้ำ เปลือกหอย เศษผ้า เศษกระจก ฯลฯ สีฝุ่นหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ กระจกหรือสิ่งแทน เช่น ใบไม้ เศษกระเบื้องแผ่นเรียบ ฯลฯ มีค พู่กัน หรือสิ่งแทน เช่น ขนไก่ สาลีพิมพ์ลายไม้

3. พิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้น เวลา 12 คาบ พิมพ์ภาพรูปทรงอิสระ (4 คาบ) พิมพ์ภาพลวดลายต่างๆ (4 คาบ) พิมพ์ภาพรูปทรงเรขาคณิต (4 คาบ) ใช้วัสดุ เช่น วัสดุอ่อน สีฝุ่นหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ เครื่องมือแกะสลักหรือสิ่งแทน กระจกหรือเศษผ้า ใบไม้

หน่วยที่ 4 งานจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ เวลา 12 คาบ

1. การสร้างภาพหมุน เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการติดต่อกัน ภาพหมุน การตกแต่ง ใช้วัสดุเช่น วัสดุในท้องถิ่น กาว ลวด หลอดกาแฟหรือหลอดไม้ สีฝุ่นหรือสีจากธรรมชาติ กลองหรือวัสดุสำหรับเป็นฐาน

2. การสร้างภาพแขวน เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุต่างๆที่มีในท้องถิ่นของตนเอง การสร้างภาพแขวน การใช้เครื่องมือในการทำงาน โดยใช้วัสดุเช่น กระดาษแข็ง กรรไกร สี ด้าย เข็ม ลวด เศษวัสดุต่างๆในท้องถิ่น

3. การสร้างภาพปะกายวัสดุหรือของจริง เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกกระดาษ การสร้างรูปแบบ การใช้เครื่องมือ วัสดุที่ใช้คือ กระดาษสี กาว แป้งเปียก กรรไกร และวัสดุต่างๆ

หน่วยที่ 5 งานสาน งานเย็บปัก เวลา 12 คาบ

1. งานสานเครื่องประดับและของเล่น เวลา 6 คาบ สานแหวน นกพิกา (2 คาบ) สานตะกร้อ (2 คาบ) สานนก (2 คาบ) เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุ การสาน การตกแต่ง วัสดุที่ใหม่ วัสดุสำหรับสานได้แก่ ไบดาน ไบศาล ไบมะพร้าว ริมบั้น ฯลฯ กาว ข้าวสุก แป้งเปียก หลอดด้าย มีด สีนุ่นหรือสีจากธรรมชาติ กระดาษแข็งหรือสิ่งแทน กายไม้ ไบไม้ กระดาษกลอง ฯลฯ

2. การเย็บปักให้เป็นภาพสามมิติ เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุ การสร้างภาพสามมิติ การตัด ตอ ผูก มัด ร้อย ปะ เย็บปักอย่างง่ายๆ การตกแต่งภาพสามมิติ วัสดุที่ใช้ได้แก่ วัสดุต่างๆที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไบไม้ เศษกระดาษ เศษผ้า ฯลฯ ด้ายสีต่างๆ เข็ม กรรไกร กระดาษแข็ง สีนุ่นหรือสีที่ได้จากธรรมชาติ

3. การจัดนิทรรศการ เวลา 2 คาบ เนื้อหา ประเภทของงานศิลปะ การฝึกภาพ การจัดนิทรรศการ การประเมินผลนิทรรศการ¹

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คำชี้แจงการใช้แผนการสอนศิลปะศึกษา

แผนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคาบเวลาทั้งหมด 120 คาบ ได้นำไปบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 40 คาบ เขียนเป็นแผนการสอนวิชา

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ประจวบคีรีขันธ์, ปราณบุรี: โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2523), หน้า 55-112.

ศิลปะศึกษา 80 คาบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 หน่วยวิชา คือ

หน่วยที่ 1	การเขียนภาพระบายสี	จำนวน 22 คาบ
หน่วยที่ 2	การปั้น - แกะสลัก	จำนวน 18 คาบ
หน่วยที่ 3	การพิมพ์	จำนวน 18 คาบ
หน่วยที่ 4	งานออกแบบสร้างสรรค์จากเศษวัสดุ	จำนวน 12 คาบ
หน่วยที่ 5	งานสาน	จำนวน 8 คาบ
หน่วยที่ 6	การจัดนิทรรศการ	จำนวน 2 คาบ

กิจกรรมศิลปะศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หน่วยที่ 1 การเขียนภาพระบายสี

1. การลากเส้นเป็นรูปแบบต่างๆ "การเขียนภาพลายเส้น" เวลา 2 คาบ เนื้อหา เป็นการนำเส้นมาเขียนเป็นรูปแบบต่างๆได้ วัสดุที่ใช้ได้แก่ กระดาษ ดินสอ ปากกา สีต่างๆ หรือวัสดุต่างๆ

2. การโยงเส้นเป็นภาพ "การลากเส้นเป็นภาพโดยไม่ต้องยกมือ" เวลา 2 คาบ เนื้อหา การลากเส้นเป็นภาพโดยไม่ต้องยกมือ การจัดภาพและการเน้นภาพ วัสดุได้แก่ กระดาษ ดินสอหรือปากกา หรืออย่างอื่นที่ใช่แทนได้

3. การเขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง ลีลาของธรรมชาติและสิ่งต่างๆ เวลา 2 คาบ เนื้อหา การเขียนภาพตามความเคลื่อนไหว ท่าทาง ลีลาของธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ วัสดุที่ใช้คือ กระดาษ ดินสอ สีต่างๆหรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสีได้ เช่น กระดาษที่มีสีสีจากดิน

4. การทดลองควยสีและเทคนิคต่างๆ เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ การเป่าสี การพับสี การหยดสี - เทสี - พรนสี - ป้ายสี บนกระดาษเปียก การฝนสี ชูดสี การใช้สีของกระดาษที่มีสี การโรยสีบนกระดาษเปียก วัสดุที่ใช้ได้แก่ กระดาษ สีต่างๆ หรือวัสดุอื่นๆที่ใช่แทนสีได้ อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการทดลอง

5. การทดลองควยสีและเทคนิคต่างๆ "การใช้วิธีการที่ทดลองได้มา สร้างภาพ" เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ วิธีการใช้เทคนิคต่างๆมาประกอบเป็นภาพ การจัดภาพ วัสดุที่

ใช้ได้แก่ กระดาษ สีต่างๆ หรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสีได้ อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้สำหรับสร้างเทคนิค

6. การเขียนภาพประกอบเรื่องจากเหตุการณ์ในชุมชน เวลา 2 คาบ เนื้อหา วิธีเขียนภาพประกอบเรื่องราวในชุมชน การจัดภาพใหม่จุดเด่น วัสดุที่ได้แก่ กระดาษ สีต่างๆ หรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสีได้

7. การเขียนภาพประกอบจากเหตุการณ์ที่ประทับใจ เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ วิธี การเขียนภาพจากเหตุการณ์ที่ประทับใจ การวางภาพให้เหมาะสมกับหน้ากระดาษ วัสดุที่ใช้ เช่น กระดาษ ดินสอ สีต่างๆหรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสีได้

8. การเขียนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาพกับพื้นหลัง เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ ลักษณะของส่วนที่เป็นพื้นหลังและภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นหลังและภาพ วัสดุที่ได้แก่ กระดาษ สีหรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสีได้

9. การเขียนภาพจากสิ่งแวดล้อม เวลา 2 คาบ เนื้อหาเป็นวิธีเขียนภาพจากสิ่ง แวดล้อม การจัดภาพในเรื่อง เส้น สี รูปทรง วัสดุที่ได้แก่ กระดาษ ดินสอ สีต่างๆ หรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสี

10. การออกแบบ เส้น รูปแบบและสี เวลา 4 คาบ เนื้อหา การนำเส้น รูปทรง มาจัดเป็นภาพ การระบายสี วัสดุที่ใช้เช่น กระดาษ ดินสอ สีต่างๆหรือวัสดุอื่นที่ใช่แทนสี

หน่วยที่ 2 การปั้น - แกะสลัก เวลา 18 คาบ

11. การปั้นดินเป็นลวดลายและเป็นของเล่น เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การปั้นดินเป็นลวดลาย การปั้นดินเป็นของเล่น วัสดุที่ใช้ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน หรือสิ่งอื่นที่ใช่แทนกันได้ วัสดุต่างๆที่สามารถนำมาใช้ในการปั้น แกะสลักได้ เช่น ดินสอ ลวดขีด ไม้ ช้อนเล็กๆ ฝาขวดต่างๆ หวีที่ไม่ใช่ ช้อน ฯลฯ

12. การแกะสลักวัสดุอ่อนเป็นรูปทรงต่างๆ เวลา 4 คาบ เนื้อหาเป็นการแกะสลัก วัสดุเนื้ออ่อนที่เหมาะสมกับงาน การแกะสลักวัสดุเนื้ออ่อนให้เป็นรูปทรงต่างๆ วัสดุที่ใช้ เช่น ดิน น้ำมัน มะละกอ ฝือก เทียน สบู่ ฯลฯ สีต่างๆหรืออื่นที่ใช่แทนสีได้ (ในกรณีที่มีการตกแต่งเพิ่มเติม)

13. การสร้างรูปแบบสามมิติ เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ การปั้นดินเหนียวหรือ ดินน้ำมัน กระดาษเปื่อยผสมกาวหรือแป้ง เปียกเป็นรูปแบบหุ่นตัว การขีดขูดและตกแต่งรูปทรง

สามมิติ วัสดุที่ใช้ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน กระดาษเปื้อยผสมกาวหรือแป้งเปียก อุปกรณ์
ในการปั้น เช่น ดินสอ ไม้บรรทัด มีดเหลาดินสอ เศษไม้ กระดาษ

14. การสร้างรูปแบบสามมิติ เวลา ๒ คาบ เนื้อหา คือ การปั้นรูปลอยตัว วัสดุที่ใช้
เช่น ดินเหนียวหรือดินน้ำมัน กระดาษเปื้อยผสมแป้งเปียก กระดาษ เชือกหรือลวด สำหรับผูก
หรือมัดกระดาษในการทำโครงสร้าง กาวหรือแป้งเปียก กระดาษรองเปื้อน

15. การพับกระดาษเป็นรูปต่างๆ เวลา ๒ คาบ เนื้อหา คือ การเลือกกระดาษ ตัด
กระดาษ หรือ ฉีกกระดาษ การพับกระดาษ วัสดุคือ กระดาษ กาว หรือแป้งเปียก กรรไกร
หรือใบมีด สี หรือสิ่งอื่นที่ใช้แทนสีได้

16. การสร้างสรรค์ในสนามทราย เวลา 4 คาบ เนื้อหา เป็นวิธีการสร้างสรรค์รูป
แบบในสนามทราย วัสดุที่ใช้คือ สนามทราย หรือบ่อทราย วัสดุอื่นที่มาจากแต่งเพิ่มเติม เช่น
กิ่งไม้ อิฐ หิน กลองกระดาษ

หน่วยที่ 3 การพิมพ์ เวลา 18 คาบ

17. การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น "พิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆของพืชให้เป็น
รูปภาพต่างๆ" เวลา 4 คาบ เนื้อหา เลือกส่วนต่างๆของพืชมาเป็นแม่พิมพ์ภาพ วัสดุที่ใช่มี
กระดาษ สีหรือสิ่งอื่นที่ใช้แทนสีได้ ส่วนต่างๆของพืช เช่น ใบ ดอก ก้าน ต้น ผล ราก ฯลฯ

18. พิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุให้เป็นรูปภาพต่างๆเป็นเรื่องราว เวลา ๒ คาบ เนื้อหา คือ
การเลือกใช้เศษวัสดุมาเป็นแม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุ วัสดุที่ใช้ได้แก่ กระดาษ สี
เศษวัสดุ เช่น เศษไม้ จุดขวด เศษผ้า ขวด เปลือกหอย ดินเหนียว ฟองน้ำ เศษ
กระเบื้อง กาบมะพร้าว ลวด ลูกกัญญา ฯลฯ

19. พิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆจากพืชและเศษวัสดุให้เป็นรูปภาพต่างๆ เวลา ๒ คาบ
เนื้อหา คือ การเลือกส่วนต่างๆของพืชและเศษวัสดุมาเป็นแม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆ
ของพืชและเศษวัสดุ วัสดุที่ใช้คือ ส่วนต่างๆของพืช เศษวัสดุ กระดาษ สี

20. การพิมพ์ภาพด้วยเชือก เวลา ๒ คาบ เนื้อหา การเลือกวัสดุ การพิมพ์ภาพ
ด้วยแม่พิมพ์เชือก วัสดุที่ใช้คือ สี เชือก

21. การพิมพ์ภาพจากกระดาษขุยมะพร้าว เวลา ๒ คาบ เนื้อหา การพิมพ์ภาพด้วยแม่พิมพ์
การใช้สี วัสดุที่ใช่มี กระดาษ สีหรือสิ่งอื่นที่ใช้แทนสีได้

22. การพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่แกะสลักจากวัสดุอ่อน เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุ การใช้อุปกรณ์ในการแกะแม่พิมพ์ การพิมพ์ภาพด้วยแม่พิมพ์ที่แกะสลักจากวัสดุอ่อน วัสดุได้แก่ วัสดุอ่อน เช่น ผลไม้ต่างๆ ดินเหนียว ดินน้ำมัน โฟม อุปกรณ์แกะสลัก สีต่างๆ

23. การพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ฉลุด้วยกระดาษ เวลา 2 คาบ เนื้อหา การฉลุกระดาษ การพิมพ์ภาพโดยใช้กระดาษที่ฉลุเป็นแม่พิมพ์ วัสดุที่ใช้คือ กระดาษสำหรับทำแม่พิมพ์ มีด เหล็ก ดินสอหรือกรรไกร สีต่างๆ กระดาษสำหรับพิมพ์

หน่วยที่ 4 งานออกแบบสร้างสรรค์จากเศษวัสดุ เวลา 12 คาบ

24. การสร้างภาพหมุนจากวัสดุท้องถิ่น เวลา 2 คาบ เนื้อหา เป็น การเลือกวัสดุ การสร้างภาพหมุน การตกแต่ง วัสดุได้แก่ เศษวัสดุต่างๆ เชือก หรือด้าย กาวหรือแป้งเปียก

25. การสร้างภาพแขวน เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุ การสร้างภาพแขวน วัสดุได้แก่ เศษวัสดุต่างๆ และสีสำหรับตกแต่ง เชือกหรือด้าย กาวหรือแป้งเปียก มีดหรือกรรไกร

26. การสร้างภาพปะติดด้วยวัสดุต่างๆ เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ การเลือกวัสดุต่างๆ การปะติดด้วยกระดาษ รูปภาพ พืชหรือวัสดุต่างๆ วัสดุที่ใช้มี กระดาษสี รูปภาพที่ไม่ใช่แล้ว ส่วนต่างๆของพืช เศษวัสดุต่างๆ กาว กระดาษรองรับ

27. การประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุต่างๆ เวลา 2 คาบ เนื้อหา เป็นการสร้างรูปทรง การตกแต่งวัสดุที่ใช้มี เศษวัสดุต่างๆ กาวหรือแป้งเปียก สีต่างๆ กระดาษรองรับหรืออื่นๆ

28. การจัดออกแบบสร้างสรรค์ "งานโครงสร้างด้วยเศษวัสดุ" เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การตัด ตัด ต่อ เศษวัสดุเป็นโครงสร้างต่างๆ การตกแต่งงานโครงสร้างให้สวยงาม วัสดุที่ใช้ได้แก่ เศษวัสดุต่างๆ กลองกระดาษหรือเศษกระดาษ หรือกระดาษหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่แล้ว มีดหรือกรรไกร กาวหรือแป้งเปียก เชือกหรือลวด

หน่วยที่ 5 งานสาน - เย็บปัก เวลา 8 คาบ

29. การสานวัสดุและตกแต่งให้สวยงาม เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การใช้เครื่องมือ การเลือกวัสดุ การเตรียมวัสดุสำหรับใช้สาน การสานและการตกแต่งให้สมบูรณ์ วัสดุที่ใช้ได้แก่ มีด กรรไกร กาว ไม้หนีบหรือลวดหนีบกระดาษ ไม้หนีบผ้า วัสดุที่ใช้สานได้ เช่น

กระดาษ เส้นตอก เส้นหวาย ใบบตาล สายไฟ ระเบิด เส้นก าลา วัสดุที่ใช้ตกแต่งเพิ่มเติม เช่น กิ่งไม้ เปลือกหอย เมล็ดพืช ใบไม้แห้ง กระดาษสี ลูกปัด กระจุก เศษผ้าสี

30. การเย็บปักและตกแต่งด้วยวัสดุให้สวยงาม เวลา 4 คาบ เนื้อหา คือ การใช้เครื่องมือ การเลือกหาวัสดุและการเตรียมวัสดุสำหรับเย็บปัก การเย็บปักและการตกแต่งงานให้สมบูรณ์ วัสดุที่ใช้มี มีด กรรไกร ค้าย สะติง เข็มขนาดใหญ่ เล็ก วัสดุใช้เย็บปัก เช่น ไหม ไหมพรม เส้นฟาง เส้นกระสอบป่าน เส้นใยจากพืชต่างๆ เศษผ้า รถมะพร้าว

หน่วยที่ 6 การจัดนิทรรศการ

31. การจัดนิทรรศการ เวลา 2 คาบ เนื้อหา คือ การแยกประเภทงานศิลปะ การตกแต่งผลงาน ผนังภาพ ทำที่วางรูปปั้นหรืองานสร้างสรรค์อื่นๆ การนำผลงานไปติดตั้งแสดง การประเมินผลนิทรรศการ ¹

ดังนั้นจึงพอจะสรุปแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ของกรมวิชาการ ได้ดังนี้

แผนการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวน 4 แผน โดยเรียงตามลำดับเนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตร และจัดบูรณาการเข้าไปในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 140 คาบ โดยแทรกเข้าไปในส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เกือบทุกเนื้อหา เนื้อหาบางส่วนที่ไม่ปรากฏในแผนบูรณาการอีก 60 คาบ คือ การเขียนภาพระบายสี 6 คาบ การปั้น 7 คาบ การพิมพ์ 16 คาบ และการจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 31 คาบ

แผนการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวน 4 หน่วย แต่ละหน่วยได้เรียงลำดับตามเนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเรียนการสอน ซึ่งได้บูรณาการเข้าไปในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จำนวน 98 คาบ โดยสอดแทรกไปในรูปกิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ แต่มีเนื้อหาและกิจกรรมบางส่วนที่ไม่ได้นำเข้าไปบูรณาการอีก 72 คาบนั้น ได้จัดทำเป็นแผนการสอนดังนี้ การเขียนภาพระบายสี 14 คาบ การปั้น 30 คาบ การพิมพ์ 24 คาบ และการจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 4 คาบ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: ธรินทร์การพิมพ์, 2524), หน้า 109 - 221.

แผนการสอนศิลปศึกษาสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีอยู่ทั้งหมด 5 หน่วย เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 160 คาบ นำไปบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 80 คาบ เขียนเป็นแผนการสอนศิลปศึกษา 80 คาบ คือ การเขียนภาพระบายสี 12 คาบ การปั้นและแกะสลัก 16 คาบ การพิมพ์ 28 คาบ การจัดออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 12 คาบ และงานसान งานเย็บปัก 12 คาบ

แผนการสอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคาบเวลาทั้งหมด 120 คาบ ได้นำไปบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 40 คาบ เขียนเป็นแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา 80 คาบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 หน่วย คือ การเขียนภาพระบายสี 22 คาบ การปั้นและแกะสลัก 18 คาบ การพิมพ์ 18 คาบ งานออกแบบและสร้างสรรค์จากวัสดุต่างๆ 12 คาบ งานสาน 8 คาบ และการจัดนิทรรศการ 2 คาบ

สำหรับเรื่องหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และแผนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศิลปศึกษา ได้เคยมีผู้วิจัยไว้ก่อน ยกตัวอย่างเช่น

เกียรติ ช่วยการ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ในเขตการศึกษา 4 เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา" สรุปได้ว่า

1. ด้านความมุ่งหมายของการศึกษา ศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ต้องการให้เน้นความสำคัญของครอบครัว การเข้าใจสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง การนำความรู้ไปปรับปรุงการดำรงชีวิต การสร้างความยุติธรรมในสังคม การจัดการเอาตัวเขาเปรียบในสังคม การปรับปรุงท้องถิ่นและการประกอบอาชีพ

2. ด้านเนื้อหาวิชา ศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ให้ความสำคัญแก่เรื่องใกล้ตัวเด็กมากกว่าเรื่องห่างไกลตัวเด็กเช่นเดียวกัน เช่น ต้องการให้เน้นบทบาทของตนต่อครอบครัวและชุมชน ชั่วและเหตุการณ์ปัจจุบัน วิธีศึกษาความรู้ด้วยตนเอง การทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมของตน และการรู้จักปัญหาในการประกอบอาชีพ

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ส่งเสริมการเรียนการสอนแบบใช้เหตุผลมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีแบบควบคุมพฤติกรรม และแบบค้นพบด้วยตนเอง

4. คำนการวัดผล ที่ศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ยังให้ความสำคัญแก่การสอนอยู่มาก แต่ต้องการให้เน้นการวัดความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลโดยไม่เปรียบเทียบกับผู้อื่น และผู้ที่ควรวัดผลคือ ครูผู้สอนและเด็ก

5. คำนการสอนวิชาที่พื้น สรุปลได้ว่าศึกษานิเทศก์และครูใหญ่สนับสนุนให้มีการสอนวิชาอาชีพในชั้นประถมศึกษาด้วย ¹

มาลินี กุลมาตย์ ทำวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความคาดหวังของครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย" ได้สรุปผลการวิจัยเฉพาะหมวดศิลปะศึกษาว่า ทั้งครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ มีความเห็นตรงกันว่าเนื้อหาเหล่านั้นส่วนใหญ่มีความเหมาะสมในค่านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีปัญหาแก่ครูประการใด แต่หากได้มีการปรับปรุงในแง่ต่างๆ บางเล็กน้อยก็คงจะทำให้หลักสูตรในหมวดนี้ดีขึ้น เป็นต้นว่าในเรื่อง "การต่อเชื่อมดิน" "การจำลองแบบธรรมชาติ" และ "การรู้จักบังคับมือในการระบายสีให้เป็นไปตามลีลาและจังหวะของเสียงดนตรี" เรื่องเหล่านี้ควรได้รับการปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้นักเรียนสามารถทำได้ตามที่สอนมากขึ้น ²

จากการศึกษาผลการวิจัยทั้ง 2 เรื่อง จะเห็นได้ว่าล้วนแล้วแต่เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น แต่การวิจัยทั้ง 2 เรื่อง เป็นการวิจัยโดยสอบถามความคิดเห็นของบุคคลต่างๆถึง เรื่องต่างๆทั้งหมดหลักสูตร จึงเป็นความคิดเห็นกว้าง ๆ และครอบคลุมทั้งหมดของหลักสูตร

¹ เกียรติ ชัยการ, "ความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์และครูใหญ่ในเขตการศึกษา 4 เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา," (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 119 - 121.

² มาลินี กุลมาตย์, "การเปรียบเทียบความคาดหวังของครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย," (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 134.

ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตั้งแต่ ความหมายของหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ระดับชั้นของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น รวมทั้งหลักสูตร วิชาศิลปศึกษาและแผนการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 4 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยเกือบทุกหัวข้อจะมีผลงานการวิจัยของบุคคลอื่นประกอบ การศึกษา สิ่งเหล่านี้ก็เพื่อที่จะวิจัยเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิชาศิลปศึกษา ในกลุ่มวิชา สร้างเสริมลักษณะนิสัย ทั้งนี้เพราะผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดแล้วว่า หลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จำเป็นต้องนำไปปรับ ขยาย ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และด้วยเหตุที่วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ต้องใช้วัสดุต่างๆในการทำกิจกรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น เพื่อสะดวกในการจัดหาและความประหยัด ซึ่งเป็นการจัดหาวัสดุทดแทนวัสดุที่แผนการสอนของกรมวิชาการได้แนะนำไว้ แต่ทั้งนี้นักเรียนในท้องถิ่นก็ได้ความคิดรวบยอด สนองจุดประสงค์ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย